

DOMOVINA KAO IDEAL: U SPOMEN NA ZABORAVLJENE BORCE

(U povodu knjige Nede Rosandić Šarić:
Domovina iznad svega. Moj otac Mime Rosandić)

Vrativši se iz Sjedinjenih Američkih Država u domovinu 1945. godine, Bogdan Radica – do jučer jugoslavenski diplomat koji je već 1943. stao na stranu jugoslavenskoga partizanskog pokreta, a domalo postao bjegunac pred njim – našao je Zagreb i Hrvatsku kako „drhću od straha“.

I dok je u srpnju te godine, puna dva mjeseca iza okončanja rata u Europi, književnik Dinko Štambak, inače pripadnik Jugoslavenske armije, član Komunističke partije Jugoslavije i ujedno član uredništva partijskoga *Naprijeda*, u svom dnevniku bilježio leševe koji plutaju niz Savu i tako svjedoče o pravoj naravi proljetosnjega konačnog pada Hrvatske pod oslobođenje, Radica je, kao zagriženi protivnik ustaštva i hrvatski politički emigrant kojemu se pred kraj života posrećilo doživjeti obnovu hrvatske države, u nizu svojih dnevničko-memoarskih zapisa, objavljenih u emigrantskoj periodici, a potom i u knjigama što su izišle u Knjižnici Hrvatske revije, svjedočio o strahu režima od angloameričke intervencije, ali i o – uvjerenju jugoslavenskih komunista da je oružani sukob Istoka i Zapada neminovan.

To uvjerenje postojalo je i na suprotnoj, poraženoj strani, i ono je – pored straha od komunizma, izraslog na staroj, predratnoj svjetonazorskoj i ideološko-političkoj konfrontaciji koju su bitno obilježili proplamsaji boljševičkih revolucija diljem srednje Europe nakon Prvoga svjetskog rata, a onda i Španjolski građanski rat, straha koji su još razložitijim činili krvavi hrvatski ratni dokumenti, poput onoga drvarsko-oštrelijskoga, donjolapačkoga i kulenvakufskoga iz 1941., udbinskoga, vrgoračkog ili španovičkog iz 1942., krašičkoga ili zrinskoga iz 1943., aržanskoga, dubrovačkog, čapljinskoga, ljubušskog, makarskog ili splitskog iz 1944., širokobriješčkoga, kiseljačkoga, đakovačkoga, gospićkoga i stotina sličnih iz prvih mjeseci mučne i zlokobne 1945. – potaknulo stotine tisuća Hrvata na uzmak prema zapadu, pod okrilje onih koji su prethodnih godina i desetljeća tako svečano pozivali čovječanstvo na zaštitu ljudskoga dostoj-

Piše:

Tomislav JONJIĆ

janstva i prava pojedinaca i naroda nasupro-
prot neljudskim totalitarizmima crvene,
crne i smeđe boje.

Te privlačne i bučne krilatice o pravdi,
pravu i demokraciji možda i ne bi bile do-
statne – stvarnost se je toliko puta okrut-
no obračunala s iluzijama i pouzdanjem
u takozvane velike ideje! – da se, sada,
u proljeće 1945. nije činilo kako bojazni
pobjednika i nade bjegunaca počivaju na
još nečemu; na istoj, gruboj i prozaičnoj,

Mime Rosandić kao tridesetogodišnjak

ali svakomu jasnoj računici: angloameri-
čko-sovjetska okapanja oko srednjoi-
stočnih uporišta i potom oko otvaranja
druge europske fronte izgledala su kao
neminovan izraz upravo ontološke kon-
frontacije Zapada i Istoka na ideološkome
i geopolitičkom planu, konfrontacije koja
je logično motivirala i neskriveno supar-
ništvo pri okupaciji njemačkoga odnosno
austrijskog područja, potom prijepor oko
poratnog uređenja Njemačke i njezina
glavnoga grada, napetosti oko Trsta, gra-
đanski rat u Grčkoj te previranja u Čeho-
slovačkoj, kao i geopolitička i ideološka

sukobljavanja u Indokini na koju se je ne-
posredno odražavao i Kineski građanski,
kasnije i Korejski rat.

Onaj dio Hrvatske koji se je protivio
obnovi Jugoslavije pod bilo kojim, a oso-
bito pod komunističkim režimom, nije
mogao znati – jer je bilo nužno to skrivati
od Nijemaca – kakvu sigurnost i zaštitu
u Pavelićevu Zagrebu uživaju oboreni
angloamerički zrakoplovci, a još manje
je znao, koliko su točne glasine da su ta-
dašnje Hrvatske oružane snage već 1944.
dobile zapovijed da se oružjem ne suprot-
stave možebitnomu savezničkom iskrca-
vanju na hrvatskoj obali, ali su osjećale,
pa zapravo i znale da ratno stanje koje je
u odnosu na Veliku Britaniju i SAD u pro-
sincu 1941., u skladu s obvezama što su
pravocrtno proizlazile iz njezina pristupa
Trojnom paktu, poput drugih potpisnika
toga međunarodnog ugovora (i za njima,
na njemački zahtjev), proglasila i Nezavi-
sna Država Hrvatska, zapravo ne odgova-
ra raspoloženju i volji hrvatskog naroda,
i da Hrvati prema zapadnim Saveznicima
osjećaju još i manje animoziteta i neprija-
teljstva nego što ovi osjećaju prema nji-
ma dok iz svojih zrakoplova ravnodušno
sipaju smrtonosni teret na mahom civilne
hrvatske ciljeve. Jamačno nisu znali, ali
su nesumnjivo osjećali – jer propagan-
da jugoslavenskih partizanskih snaga i
Komunističke partije Jugoslavije o tome
nije ni ostavljala kakve nedoumice – da
bi Jugoslavenska armija, donedavno nazi-
vana Narodnooslobodilačkom vojskom i
partizanskim odredima Jugoslavije, takvo
iskrcavanje spriječila svim silama, uzda-
jući se u sovjetsku pomoć i imajući pred
očima svoj krajnji cilj: uspostavu boljše-
vičkog režima u obnovljenoj Jugoslaviji,
pa i u cijeloj Europi.

Poraženima se je, dakle, činilo kako
nema osobita razloga bojati se onih kojima
su se htjeli predati. Zato su se uvjerljivi-
ma činila ovlaš dobačena obećanja tobože
upućenih, da će sve biti dobro, i zato je
razumljivo da su mnogi ostavljali i djecu,
uvjereni da će se za koji tjedan vratiti. Da
se taj šufrajevski Veliki Zapad – onaj koji
je između dva svjetska rata tako uporno i

dosljedno ignorirao hrvatske težnje (i makedonske, i crnogorske, i težnje mnogih drugih!), i koji je svaki put zatvarao oči i uši, i svaki put iznova grubo zalupio vrata pred Radićem i Trumbićem, pred Mačekom i Krnjevićem, pred Košutićem i pred Pavelićem – sada, usprkos svemu, nudi kao saveznik poraženima (kao što će već 1945. postati saveznikom čak i Nijemcima zapadno od bodljikave žice što se protegnula od Szcecina do Trsta!), nije bila samo emigrantska iluzija, nego svojevrsno opće mjesto na objema stranama ideološke barikade (što, dakako, ne će pomoći hrvatskoj historiografiji – da ne govorimo o novinstvu i publicistici! – da do danas sljepački uporno previđa kako ni u idućim desetljećima nitko, baš nitko ni u hrvatskim emigrantskim redovima nije tako tvrdoglavo i tako dosljedno promatrao svijet *atlantističkim*, zapadnjačkim, u biti proameričkim očima, iz čvrsto ukorijenjene i nepokolebljive antikomunističke, hladnoratovske perspektive, poput izravnih sljednika i nasljednika onoga hrvatskog pokreta koji je u svibnju 1945. doživio katastrofalan vojni i politički poraz).

Budući da je Jugoslavenska armija – u svome žaru i nastojanju da u interesu slavenstva i jugoslavenstva, i u interesu svjetske komunističke revolucije proдре što dalje na zapad – već prvih dana svibnja 1945. zauzela Trst, čak i prije nego Rijeku, poražene je put spasa vodio samo na jednu stranu, prema Koruškoj odnosno Austriji. No, tamo je, umjesto postrojavanja za povratak u domovinu i novu borbu, sada u sretnijem i poželjnijem savezništvu, na opću prepast i više razočaranje nego ogorčenje, sredinom svibnja započelo ono što je u kolektivno pamćenje hrvatskog naroda ušlo kao – Bleiburg.

U nas je – ako uopće ima nešto usporedivo – malo pojmova sa značenjem tako razvedenim kao što je značenje onoga što izvire iz naziva toga koruškoga gradića koji ni zbog toga nikad nijedan Hrvat ne će nazvati njegovim slovenskim nazivom: Pliberk nam, naime, ne govori baš ništa.

Ipak, ako nam Bleiburg svima i znači puno, ne znači nam svima isto. Budući da je Drugi svjetski rat na hrvatskome narodnom području bio ne samo odbljesak europskoga i svjetskoga konflikta, i ne samo hrvatsko-srpski rat (ili hrvatsko-jugoslavenski, svejedno), nego je imao i obilježja unutarhrvatskoga, građanskoga

Rosandić kao državni tajnik 1941.-1945.

rata, nekima od nas on do danas označuje vrhunac pobjede, drugima je najveći poraz u nacionalnoj povijesti, širi i od onoga što se naziva Svibanjskom tragedijom, jer dok Svibanjska tragedija označuje samo onaj pokolj što je započeo u dvorcu grofa Thurn-Valsassina ponad toga koruškoga gradića, pojam Bleiburga obuhvaća i ono što ga je nagovješćivalo u ranijim mjesecima i godinama, i ono što ga je slijedilo u kasnijima.

Bleiburg je, dakle, i Oštrej i Boričevac, i Široka Kula i Španovica, i Krnjeuša i Daksa; Bleiburg je i Vrgorac, i Jazovka, i Gospić i Srijemska Mitrovica; Bleiburg su i križni putovi i bezbrojna poratna suđenja; Bleiburg su i Gradiška i Goli i Lepoglava. A podjela po toj istoj tragičnoj crti koju zovemo Bleiburg, održala se je desetljećima, i svi smo svjedoci koliko je duboka i danas, kad nam kao krasta koju iz dana u dan raskapamo sami ili nam ju raskapaju drugi, svjedoči koliko je dug i trnovit put od oslobođenja do slobode.

U jednom od prvih pokušaja znanstvenog pristupa tom problemu, prvotno objavljenom u *Časopisu za suvremenu povijest*, a potom u nešto proširenu i prilagođenu obliku uvrštenom u svojevrsni zbornik novinsko-publicističkih tekstova koji je pod naslovom *Bleiburg – otvoreni dossier* u dva izdanja osvanuo prijelomne 1990. godine, doktor Darko Bekić, tadašnji povjesničar na Institutu za suvremenu povijest – u desetljećima obilježenima *hrvatskim genitivom*, ni ta ustanova, izvorno Institut za historiju radničkog pokreta, nije se, dakako, nazivala hrvatskom – sve poražene na prostoru obnovljene Jugoslavije

sasvim uopćeno, glatko i bez ikakvih skrupula nazvao je kvislinzima (a državnopravno ostvarenje onih među njima što su bili Hrvati, Nezavisnu Državu Hrvatsku, pored standardnoga „znanstvenog“ atributa „marionetska“, doktor znanosti, odani pripadnik avangarde radničke klase i lojalni zet Darko Bekić, dodatno je, za potrebe spomenutoga zbornika okitio i navodnicima, kojih u strukovnom časopisu, zanimljivo, nije bilo!). No, jednako tako je odlučno i bez ikakva krzmanja glavnim krivcem za njihov pokolj označio Jugoslavensku armiju predvođenu Komunističkom partijom Jugoslavije.

Iako nije dvojio o tome da se je radilo o „masovnoj likvidaciji desetaka tisuća zarobljenih, nenaoružanih neprijateljskih vojnika, njihove rodbine i civilne pratnje, i to nakon završetka rata, praktički u mimodopsko vrijeme, bez izdvajanja i suđenja konkretnim krivcima za ratne zločine“, doktor znanosti Bekić na istome je mjestu – u duhu tadašnjega jugoslavenskoga političkog trenutka, a jamačno i u skladu s intelektualnim, emocionalnim i kruhoboračkim uvjerenjem, svojim i svojih – ustvrdio kako je „konceptom federalne Hrvatske, u sklopu federativne, republikanske Jugoslavije“ Partija dala za ono vrijeme „možda najbolji odgovor na historijsku težnju i aktualnu potrebu hrvatskog naroda za nacionalnom emancipacijom i vlastitom državom“.

Pritom doktor znanosti Darko Bekić cijelo nije ni naslutio da će koju godinu i desetljeće kasnije *politička korektnost* tražiti nešto posve drugo i drugačije, pa glavninu odgovornosti za poratna krvoprolića, uključujući i odgovornost za Bleiburg i Križni put, svaljivati ne na one koji su pokolj izvršili i koje se je i on te 1989./90. odvažio proglasiti krivcima (Jugoslavensku armija), niti na one koji su ga bezdušnim kršenjem međunarodnoga prava omogućili (Britanci), nego – zapravo neoriginalno nasljeđujući neke od emigrantskih protivnika pavelićevske interpretacije ratne i poratne hrvatske politike – na one koji su se u rasulu i kaosu povlačili u ozračju ionako kataklizmičkoga državnoga, vojnoga i političkog poraza. Žrtva je tako postala glavnim krivcem svog stradanja.

A komentirajući tom zgodom teze poratne hrvatske političke emigracije – jer u domovini se o tome praktično do 1989. nije smjelo ni zucnuti, pogotovo ne diso-

nantno u odnosu na propagandno režimsko tumačenje – o svibanjskoj tragediji hrvatskog naroda i o engleskoj izdaji, doktor Bekić ih je lapidarno proglasio promašenima, jer: „Kao da se omrznete neprijatelje i prezrene zločince može izdati, i kao da je propašću ustaškog režima, čitav hrvatski narod doživio tragediju!“ I onda je – jer se u Hrvatskoj odvajkada živi tako, a ne, recimo onako kako je na Korzici živio MÉRIMÉE-ov Matteo Falcone – jedva koji mjesec kasnije, postao savjetnikom za vanjsku politiku u uredu predsjednika Tuđmana – jednim od četvorice savjetnika poglavara države u nastajanju – potom, od 1992., veleposlanik na čelu raznih hrvatskih diplomatskih misija.

No, ni on niti neke anegdotalne epizode njegove diplomatske karijere, od one s tobožnjim bugarskim priznanjem nadalje, ne bi zavrijedile da ih se spomene u kontekstu koji nas ovdje zanima – kontekstu jamačno zanimljivijem i ilustrativnijem i za ondašnji i za današnji hrvatski trenutak od tih veselih zgoda – da se nije pojavila knjiga jednoga drugoga hrvatskog veleposlanika odnosno veleposlanice iz istoga, *Tuđmanova doba*, koja baca sasvim drugačije svjetlo na iste ljude, pokrete, stranke i događaje, a nešto sama po sebi govori i o tome, *Tuđmanovu dobu*.

I dok su u Bekićevoj interpretaciji iz kasnoga razdoblja hrvatske šutnje, interpretaciji koja je bila neskriveno jugoslavenska, ali koja je i danas jedina *politički korektna* i jedina kojoj je pripušteno ući u školske udžbenike i dječje duše, ljudi poput Mike Špiljka, Koste Nađa, Miloša Žanka, Bruna Vuletića i Milke Planinc (rame uz rame s Aleksandrom Rankovićem, Milovanom Đilasom, Gojkom Polovinom, dakako i Simom Dubajićem) uzorni hrvatski rodoljubi, svjetionici naše povijesti i naši osloboditelji, ljudi koji su nam pod istom, jugoslavenskom zastavom s crvenom petokrakom zvijezdom, spasili čast i obraz, pravo na slavnu prošlost i na svijetlu budućnost; evo se je kći jednoga *kvislinga* – kako bi se to u bekićevskom, hrvatskome politički korektnom, službouljudnom i poniznom, služničkom tumačenju vlastite povijesti kazalo – dakle, kći jednoga „omrznutog neprijatelja i prezrenog zločinca“ odvažila javno reći, kako ona gleda na svog oca, njegove drugove i suborce, ljude što su od Beograda i Topuskoga, preko Brezovice i Markova trga službeno i dalje narodni neprijatelji, izdajice, kvislinzi i okupatorske sluge.

Na suđenju Kavranu i družini

Naime, u nakladi dvaju Matičinih ograna, onog u Čitluku i onog u Vinkovcima, Neda Rosandić Šarić (Zagreb, 1943.) objavila je pod naslovom *Domovina iznad svega: Moj otac Mime Rosandić* (Vinkovci – Čitluk, 2021., 271 str.) dokumentarno-memoarsku knjigu o svom ocu i njegovim suborcima, sudionicima „Akcije Deseti travnja“ – u jugoslavenskoj interpretaciji nazvane „Operacijom Gvardijan“ – koja je zamišljena u jesen 1946. kao pokušaj Hrvatskoga državnog vodstva, svojevrsnog zametka izbjegličke vlade nastale na ruševinama Nezavisne Države Hrvatske, da se povežu i organiziraju naoružane križarske skupine u domovini, uspostavi njihova čvrsta veza s emigracijom pa time izazove prevrat u Jugoslaviji koja je kao predstraža komunističkog Istoka prijetila zapadnom svijetu, i tako ponovno – sada sa simpatijama, ako ne i uz djelatnu pomoć demokratskog Zapada – uspostavi neovisna Hrvatska.

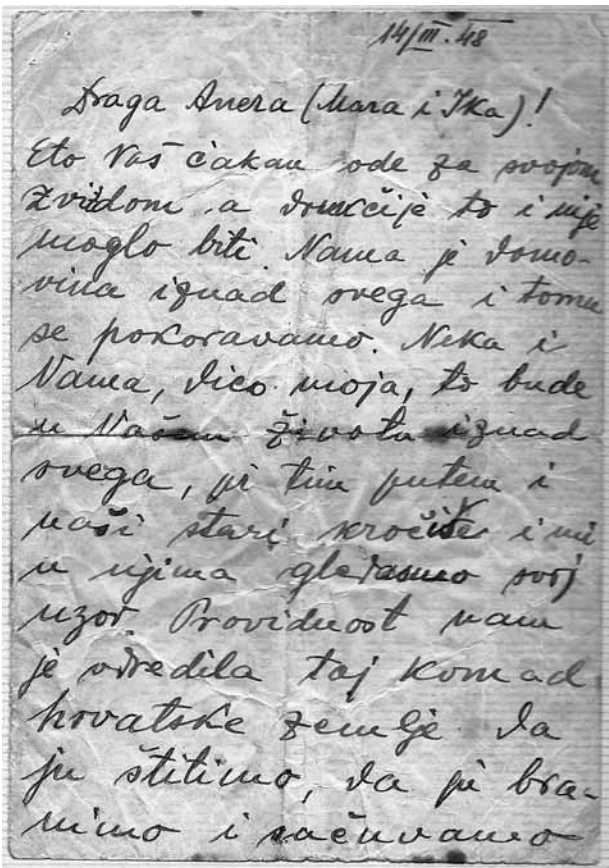
Premda ga je izbjegličko vodstvo planiralo već 1946., pothvat je započeo krajem svibnja 1947., a konačno je razbijen u srpnju iduće godine. U travnju 1948. uhićena je skupina u kojoj je bio ing. šumarstva Milan Mime Rosandić (1900.-1948.), već u mladosti poznati hrvatski borac i politički uznik, a u doba Nezavisne Države Hrvatske državni tajnik u Ministarstvu šuma i ruda. Dva mjeseca kasnije, protiv pedesetorice uhićenika podignuta je optužnica, koja je imala i niz jasnih političkih ciljeva – među kojima je osobito važna bila priprema za nastanak jasenovačkog mita i potreba režima da se, u svjetlu Rezolucije

Informbiroa koja je objavljena 28. lipnja te godine, dodvori Staljinovu Sovjetskom Savezu raskrinkavanjem tobožnje špijunske povezanosti optuženika sa zapadnim obavještajnim službama – a tijekom srpnja i kolovoza pred Vrhovnim sudom NR Hrvatske trajala je glavna rasprava koja je okončana presudom od 27. kolovoza 1948., kojom je velika većina optuženika osuđena na smrt.

Kao i inače u povijesti, i ovdje se je pokazala točnost one starinske, da pobjeda ima mnogo očeva, dok je poraz siročje: „Akcije Deseti travnja“ nakon sloma su se odricali i mnogi od onih koji su politički, pa i organizacijski stajali iza nje, a njihovim je emigrantskim suparnicima ona bila povod za nove optužbe, s argumentacijom koja će se kasnije na supstancijalno isti način ponavljati u svakom pokušaju oružane akcije za oslobođenje Hrvatske: rijetki će optuživati protagoniste za otvorenu izdaju, ali će im mnogi, tzv. umjerenjaci i tzv. veliki političari, trajno spočitavati da su izborom oružane borbe i prijetnjom nasiljem „kompromitirali hrvatsku stvar pred demokratskim Zapadom“ i time „objektivno naškodili“ Hrvatskoj. To je sudbina koja će pratiti i skupinu Tolić – Oblak, i Matu Prpića i Ivana Matičevića, i „Bugojance“, i Zvonka Bušića i drugove.

No, povijest koja nije ugođena za jugoslavenske i uopće nehrvatske uši, o tim ljudima sudi i suditi će drugačije, posve svjesna da bi pokušaji tzv. hrvatskih umjerenjaka, velikih političara i minimalista, na tome demokratskom Zapadu – gdje, ruku na srce, i nisu imali osobita uspjeha, manje zbog vlastite krivice i nesposobnosti, a više zbog golih interesa tog Zapada – imali još manje odjeka i još puno manje uspjeha, da nije bilo fanatičnog idealizma, borbenosti i žrtve danas prešućivanih hrvatskih boraca, od križara po hrvatskim šumama i onih Kavranovih sve do „Bugojanaca“ ili Zvonka Bušića i njegovih suboraca. Zato ti ljudi zaslužuju zahvalnost, spomen i sjećanje koje nam, evo, oživljuje i knjiga Nede Rosandić Šarić.

Ta je knjiga istodobno književnost i povijesna publicistika visoke razine, pisana pitkim jezikom i dotjeranim stilom, ujedno oslonjena na sačuvano arhivsko gradivo i vjerodostojna svjedočenja. Kako je čitav niz od njezina 44 poglavlja posvećen opisu osobne i obiteljske sudbine u Argentini – kamo se je njezina majka, poput tisuća svojih sunarodnjaka, s tri nejakke djevojčice zaputala početkom travnja 1948., ni ne znajući da im muž i otac upravo tih dana

Prva stranica potresnog Rosandićeve pisma kćerima

polazi u domovinu, na posljednje postaje svoga križnog puta – knjiga je također prilog gradivu za neku buduću studiju o položaju i sudbini Hrvata koji su 1945. protjerani i raseljeni po Europi, Amerikama, pa i po Africi i Australiji i Bliskome istoku.

Središnji lik i glavna tema knjige je, dakako, autoričin otac, njegova politička borba i njegovi ideali.

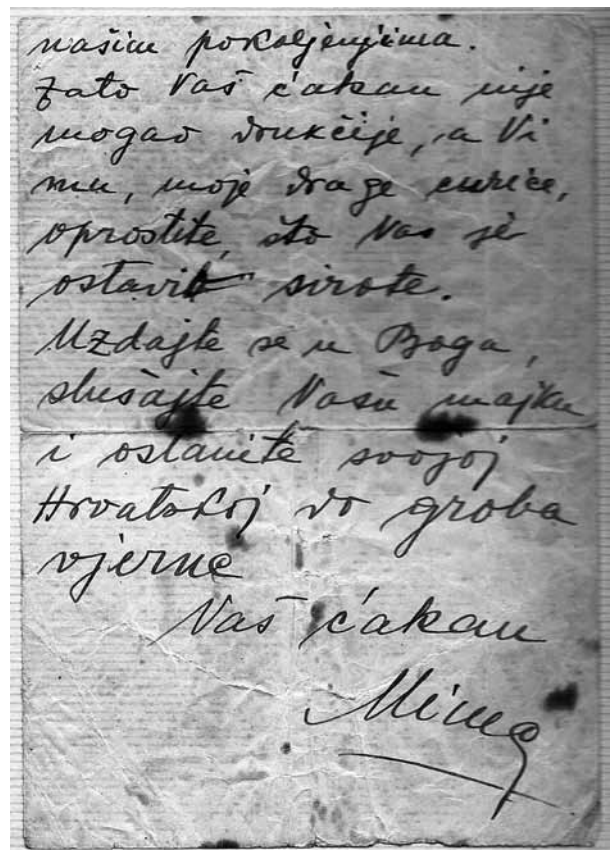
Mime Rosandić je u hrvatski politički život ušao kao gospički gimnazijalac starčevićanske, nacionalističke orijentacije. U tim se krugovima kreće i tijekom studija u Zagrebu i tijekom kasnijeg službovanja, pa je posve logično pristao uz pokret koji je pozivao na oslobođenje i državnu neovisnost Hrvatske. Ni kad su ga poslije rata mučili i sudili, nisu mu mogli dokazati nikakav zločin, nikakvu zloupotrebu vlasti, nikakvu obijest ni bahatost (a nisu to dokazali ni drugima, makar je jedan od optuženika, Ljubo Miloš, slomljen mučenjem, pristao postati uporištem jasenovačkoga mita, pa bi, da ga se je pitalo, valjda priznao i to da su ustaše još u Dioklecijanovo doba kršćane bacali lavovima). Zato se je u završnoj riječi s ponosom mogao obratiti svojim kćerima, za koje u tom trenutku nije znao ni jesu li žive, niti gdje se nalaze – najstarija je tada imala sedam godina – moleći ih za oprost: „Vaš ćakan

nije uhvaćen u krađi volova, već na polju svog idealizma. Molim svakog tko me poznaje da mi oprostimo ako sam ga bilo čime uvrijedio. Mojem dragom hrvatskom narodu kažem da sam ga nesebično ljubio, da mu sebe prinosim na žrtvenik. Hrvatski narode, budi mi blag sudac. Ostavi me u dobroj uspomeni. Živ i sretan ti, i moja država Hrvatska!“

I zato je posve logično da je Rosandić i iz emigracije, nakon sloma države, usprkos svim sumnjama i nezadovoljstvu izazvanom političkim i vojničkim nejasnoćama, organizacijskim nedorečenostima i ljudskim slabostima, krenuo u borbu za oslobođenje Hrvatske, oprostivši se od obitelji i ostavivši svojim kćerima rečenice na koje će one nabasati puno kasnije, znatno iza očeve smrti; rečenice koje

govore sve što u takvome trenutku može kazati čovjek koji ideal shvaća kao dužnost, pa mu ne pada na pamet kukati nad vlastitom sudbinom, niti žaliti se protiv osude ili moliti milost: „Draga Anera, Mara i Ika! Evo vaš ćakan ode za svojom zvizdom, a drugačije to i nije moglo biti. Nama je domovina iznad svega i tome se pokoravamo. Neka i vama, dico moja, to bude u vašem životu iznad svega, jer tim putem i naši stari kročiše i mi u njima gledamo svoj uzor. Providnost nam je odredila taj komad hrvatske zemlje da ju štitimo, da ju branimo i sačuvamo našim pokoljenjima. Zato vaš ćakan nije mogao drukčije, a vi mu, moje drage curice, oprostite što vas je ostavio sirote. Uzdajte se u Boga, slušajte vašu majku i ostanite svojoj Hrvatskoj do groba vjerne. Vaš ćakan, Mime“

Kopiju tog pisma, kaže autorica, Franjo Tuđman je zatražio čim ga je vidio, prigodom svog putovanja u Sjedinjene Američke Države 1989. godine. To pismo nije obiteljsko, privatno, nego je povijesni dokument prvoga reda, znao je to Tuđman odmah, i onda je – prema pripovijedanju očevidaca koje Neda Rosandić Šarić bilježi – za njegovom kopijom posezao u kasnijim godina, sad već kao predsjednik države, u trenutcima kriza i malodušja zbog agresije na Hrvatsku, okupacije hrvatskih krajeva i krvavih stradanja branitelja i civila. Tim dirljivim i dojmljivim riječima, dakle, tim primjerom jednoga *kvislinga* – a ne možda riječima Mike Špiljka i Marka Belinića, ne možda govorima Josipa Broza – u najtežim se je trenutcima sokolila i hranila borba za Hrvatsku. Nije li to jedna od ilustracija – a imamo ih u Domovinskome ratu i prije njega na tisuće – poučnosti one antičke, prema kojoj se je bogovima svidjela pobjednička, a Katonu pobijedena stvar; i da Katonov ukus možda lakše i s više dostojanstva podnosi kušnju vremena nego što ju podnosi ukus bogova. I da se o idealima sudi ne samo prema riječima i slikama o njima, nego i prema ljudima koji su ih utjelovljivali i koji su za njih ginuli.

Druga stranica pisma koje smo u prijepisu objavili u br. 94 (siječanj 2000.)